

LAUSUNTO 2.2.2026

VASTAANOTTAJA:

Kangasalan kaupunki
Kaavoitus
PL 50
36201 Kangasala
kaavoitus@kangasala.fi

ASIA:

Lausunto Saarenmaan osayleiskaavasta nro 36 (kaavaehdotus)
Viite: Lausuntopyyntö, KLA/80/53.01/2019

LAUSUNNONANTAJAT:

Kangasalan luonto ry
% Markku Välimaa
Majalahdentie 128
36270 Kangasala
Prosessiosoite: kangasalanluonto@sll.fi

Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry.
Pyhäjärvenkatu 5 B, 2 krs
33200 TAMPERE
Prosessiosoite: pirkanmaa@sll.fi

1. Yleistä

Kangasalan luonto ry. ja Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry. kiittävät lausuntopyynnöstä jättäen seuraavan muistutuksen Saarenmaan osayleiskaavan kaavaehdotuksesta. Kaavaa on muutettu aiemman nähtävilläolon jälkeen, ja osa palautteissa esitetyistä huomioista on otettu kaavatyössä huomioon. Tästä huolimatta kaavaehdotuksessa on edelleen olennaisia puutteita, jotka koskevat erityisesti luontoarvojen turvaamista, ekologisten yhteyksien toimivuutta, hulevesien hallintaa sekä vaikutusten arvioinnin riittävyyttä ja sisäistä johdonmukaisuutta.

Lisäksi kaavaprosessin aikana alueella on toteutettu metsänhoidollisia toimenpiteitä, jotka ovat osin muuttaneet kaavan lähtötilannetta. Näitä muutoksia ei ole arvioitu osana kaavaehdotusta, mikä heikentää kaavan tietopohjan ajantasaisuutta.

2. Ekologiset yhteydet ja viherrakenne

Saarenmaan osayleiskaavassa esitetyt ekologiset yhteydet ovat jo lähtökohtaisesti niukkoja suhteessa alueelle osoitettuun maankäyttöön, liikennejärjestelyihin ja muihin rakenteellisiin muutoksiin. Useissa kohdissa samalle viheryhteydelle on osoitettu useita, keskenään kilpailevia toimintoja: ekologinen yhteys, hulevesien pääreitti ja viivytys sekä virkistys- ja ulkoilureitit.

Tällaiset monitoimikäytävät ovat alttiita reunavaikutukselle, puuston heikkenemiselle ja häiriöille, eivätkä ne kykene turvaamaan ekologista kytkeytyvyyttä pitkällä aikavälillä. Kyse ei ole yksityiskohtaisesta suunnittelusta, vaan seudullisesti merkittävästä viherrakenteesta, jonka periaatteellinen toimivuus tulisi ratkaista jo osayleiskaavassa.

Saarenmaan alueella on aiemmissa luonto- ja viherrakenneselvityksissä tunnistettu merkittävä rooli seudullisen metsäekologisen verkoston solmukohtana. Erityisesti yhteydet Tampereen suuntaan Makkarajärven–Viitastenperän ja Salmuksen alueille ovat olleet ensisijaisia ekologisia pääyhteyksiä, joiden säilyminen on keskeistä alueen toiminnallisen ekologisen kokonaisuuden kannalta.

Kaavaehdotuksessa esitetään edelleen viheryhteyksiä, mutta näillä ei ole palautettu eikä turvattu edellä mainittujen pääyhteyksien toiminnallista jatkuvuutta. Kaavassa esitetyt korvaavat reitit ovat aiempiin pääyhteyksiin nähden pidempiä, kapeampia ja sijoittuvat alueille, joille kohdistuu samanaikaisesti hulevesirakenteita, teollisuusalueita sekä väylävarauksia. Tällaiset reitit eivät vastaa aiemmissa selvityksissä tunnistettuja ensisijaisia metsäekologisia yhteyksiä eivätkä turvaa seudullista ekologista kytkeytyvyyttä.

Pelkkä viheryhteysmerkitä ei ole riittävä, mikäli yhteyden sijainti, leveys ja häiriötekijät estävät sen tosiasiallisen toimimisen ekologisena käytävänä. Tässä suhteessa kaavaehdotus toistaa aiemmassa kaavavaiheessa tunnistetun ongelman, vaikka karttamerkinnät ovat osin muuttuneet.

3. Kaava-alueella toteutetut hakkuut ja kaavan tietopohjan ajantasaisuus

Kaava-alueella on kaavaprosessin aikana toteutettu metsänhoidollisia toimenpiteitä. Harvennushakkuiden ohella alueella on tehty myös noin kahden hehtaarin laajuisia aukko- ja päätehakkuita. Näillä toimenpiteillä on ollut vaikutuksia puuston rakenteeseen, latvuspeittävyteen sekä viheryhteyksien toiminnalliseen laatuun.

Osayleiskaavaehdotus ja sitä koskevat luontoselvitykset perustuvat kuitenkin pääosin tilanteeseen ennen näitä toimenpiteitä tai ilman, että niiden vaikutuksia on arvioitu osana kaavaratkaisua. Tämä heikentää kaavan tietopohjan ajantasaisuutta erityisesti ekologisten yhteyksien ja luo-alueiden osalta.

4. Hulevesien hallinta, kallioalueet ja kaava-aineiston sisäinen ristiriita

Kaava-aineistossa on hulevesien hallinnan osalta useita ristiriitaisia lähtökohtia. Osayleiskaavan hulevesiselvityksen mallinnus on tehty oletuksella, että kiinteistökohtainen viivytysvaatimus on $1,0 \text{ m}^3 / 100 \text{ m}^2$ vettä läpäisemätöntä pinta-alaa. Kaavassa ei kuitenkaan ole määrätty, että tätä mitoitusta tulisi noudattaa asemakaavoituksessa, vaan mitoitus jätetään kokonaan myöhemmin ratkaistavaksi.

Lisäksi kaavaehdotuksessa viitataan siihen, että rakentamattomat kallioalueet toimivat luonnostaan viivytyksettöminä alueina. Tämä lähtökohta on ongelmallinen, koska merkittävä osa kallioalueista on osoitettu rakennettavaksi tai niiden ympäristöön on osoitettu uutta maankäyttöä. Rakentamisen, louhinnan ja pintojen käsittelyn myötä kallioalueiden hydrologinen toiminta muuttuu olennaisesti.

Lorunkorven alueen hulevesivaikutukset ovat kaavaehdotuksessa erityisen merkittäviä, koska teollisuusalueeksi osoitetun alueen hulevedet purkautuvat valuma- ja uomaverkoston kautta Roineeseen Tampereen kaupungin vedenhankinnan kannalta keskeiselle alueelle. Vaikutukset ulottuvat kaava-alueen ulkopuolelle ja kohdistuvat vesistöön, jonka käyttö on seudullisesti kriittistä.

5. Luontoselvitysten huomioon ottaminen kaavaratkaisuissa

Kaava-aineistoon sisältyy useita päivitettyjä luontoselvityksiä, kuten lepakkoselvitys, viitasammakkoselvitys, liito-oravaselvityksen päivitys sekä luontokohteiden ja lajiston tarkistuksia. Kangasalan luonto ry toteaa, että selvitysten laatiminen sinänsä on ollut perusteltua ja tarpeellista.

Ongelma ei kuitenkaan ole selvitysten puuttuminen, vaan se, että selvitysten johtopäätöksiä ja suosituksia ei ole johdonmukaisesti kytketty kaavaratkaisuihin, kaavamerkintöihin tai kaavamääräyksiin.

6. Reservialueet ja vaikutustenarvioinnin puutteet

Kaavaehdotuksessa esitetään laajoja reservialueita (mm. T/res ja A/T/V/res), joiden käyttöönottoa ei ajallisesti tai sisällöllisesti täsmennetä. Näitä alueita ei ole tarkasteltu vaikutusten arvioinnissa samalla tarkkuustasolla kuin muita kaava-alueita, vaikka niiden toteutumisella olisi merkittäviä vaikutuksia luontoarvoihin, viherrakenteeseen, hulevesiin ja hiilinieluihin.

6. Ratkaisemattomat väylä- ja yhteystarpeet

Kaavaehdotuksessa on osoitettu useita väylä-, katu- ja yhteystarpeita sekä ohjeellisia linjauksia, joiden tarkka sijainti ja toteutustapa jätetään myöhemmän suunnittelun varaan. Näihin kuuluvat muun muassa pyöräilyn ja jalankulun yhteydet, kokoojakadut sekä seudulliset tie- ja reittiyhteydet.

Vaikka merkinnät on esitetty ohjeellisina, niiden toteutuminen on käytännössä väistämätöntä, mikäli kaavaehdotuksen mukainen maankäyttö toteutuu. Väyläratkaisut edellyttävät maaston muokkausta, puuston poistoa ja usein louhintaa, joilla on pysyviä vaikutuksia luontoarvoihin, ekologiin yhteyksiin, hulevesiin ja maisemaan. Näitä vaikutuksia ei ole arvioitu yleiskaavatasolla, eikä kaavassa ole esitetty periaatteellisia ratkaisuja niiden yhteensovittamiseksi luontoarvojen kanssa.

Kehä II -tien ohjeellisen reittivalinnan osalta on Kangasalan luonto jo aikaisemmin lausunut, että se perustuu useisiin merkittäviin virheisiin aluevarausuunnitelmassa. Aluevarauksen jatkosuunnittelussa on sovittava tielinjaus, luontoarvot ja suunnitteilla oleva maakaasun yhdysputki Tampereen ja Kangasalan välillä (ks. <https://gasgrid.fi/rakentaminen/pirkanmaa/>). Kehätie on niin merkittävä asia, että se tulisi olla linjattuna yleiskaavaan siten, että alueen luontoarvot otetaan huomioon.

7. Maankaatopaikkoja koskeva ohjaus

Kaavan vastineessa todetaan, että maankaatopaikkoja voidaan sijoittaa yleiskaavan teollisuusalueille ilman, että niitä on erikseen osoitettu yleiskaavassa.

Maankaatopaikkatoiminnalla voi olla merkittäviä vaikutuksia hulevesiin, vesistöihin, maaperään ja luontoarvoihin. Kangasalan kokemukset esimerkiksi Lamminrahkassa osoittavat, että maankäytön ratkaisut pitäisi mm. hulevesien hallinnan kannalta tehdä jo osayleiskaavassa.

8. Kaava-alueen raja- ja kaavoittamaton rotkoalue

Saarenmaan osayleiskaavan ja Vatialan osayleiskaavan väliin jää Pitkäjärven itäpuolinen rotkoalue, joka on kaavallisesti käsittelemätön mutta toiminnallisesti ja ekologisesti selvästi osa samaa kokonaisuutta. Saarenmaan osayleiskaavassa osoitetun uuden maankäytön vaikutukset kohdistuvat myös tälle alueelle, vaikka sitä ei ole tarkasteltu osana kaavaa.

9. Pitkäjärven ja Kaukajärven eteläpuolisten alueiden suojelualuesuunnitelmien huomioon ottaminen osayleiskaavassa

Saarenmaan osayleiskaavan valmistelu ajoittuu samanaikaisesti tilanteeseen, jossa sekä Kangasalan että Tampereen kaupungit valmistelevat luonnonsuojeluohjelmiaan ja ovat valtuustotasolla hyväksyneet aloitteet Pitkäjärven ja Kaukajärven eteläpuolisten rantojen ja metsien suojelun edistämisestä. Näiden aloitteiden perusteella on päätetty jatkaa alueen suojelun valmistelua.

Osayleiskaavassa Kaukajärven ja Pitkäjärven eteläpuolisia alueita ollaan osoittamassa virkistysalueiksi. Samalla alueella sijaitsee runsaasti luonnonarvoiltaan merkittäviä kohteita, kuten lähteitä, jyrkänteitä, lahoppuustoisia rinteitä sekä uhanalaista lajistoa, sekä Kangasalan että Tampereen puolella. Alue muodostaa luonnon ja maiseman kannalta yhtenäisen kokonaisuuden, jonka merkitys ylittää kuntarajan.

Pitkäjärvi ja Kaukajärvi ovat hydrologisesti poikkeuksellisia järviä, jotka ovat kevättä lukuun ottamatta lähes kokonaan riippuvaisia pohjavesistä. Pohjavedet suodattuvat järviin ympäröivistä harjuista, ja lisääntyvät hulevedet tulevat pääosin suodattumattomina, vähentäen pohjavesien määrää ja heikentäen vedenlaatua. Luonnontilaisten rantametsien säilyttäminen tukee järvien vedenlaatua ja ehkäisee kuormitusta tehokkaammin kuin jälkikäteen toteutettavat tekniset ratkaisut, ja on samalla kustannustehokkainta vesiensuojelua.

Alueen metsät ovat lisäksi poikkeuksellisen merkittäviä virkistyskäyttäjille. Tutkimusten mukaan ihminen elpyy paremmin vanhoissa ja ikärakenteeltaan monimuotoisissa metsissä

kuin nuorissa talousmetsissä. Alueella sijaitsee sekä Kangasalan että Tampereen omistamia laajoja maa-alueita, jotka voisivat muodostaa mahdollisen suojelualuekokonaisuuden rungon ilman vaikutuksia yksityisten maanomistajien oikeuksiin. Samalla yksityisille maanomistajille avautuisi mahdollisuus vapaaehtoiisiin suojelumalleihin ja korvauksiin esimerkiksi METSO-ohjelman kautta.

Mikäli Kangasala ja Tampere päätyvät yhteisen suojelualan perustamiseen, syntyisi seudullisesti merkittävä viheralue, joka turvaisi luonnon monimuotoisuutta, vahvistaisi järviä ympäröivän luonnon kokonaisuutta ja mahdollistaisi Pitkäjärvi–Kaukajärvi-alueen säilymisen merkittävänä virkistysalueena myös tuleville sukupolville. Näin ollen olisi perusteltua, että osayleiskaavassa tunnistetaan ja huomioidaan tämä suojelun valmistelutilanne ja vältetään sellaisia kaavaratkaisuja, jotka vaikeuttavat tai estävät suojelualoitteissa jo linjattujen tavoitteiden toteuttamista.

10. Vaikutusten kokonaisarvio ja johtopäätös

Edellä esitetyt puutteet osoittavat, että Saarenmaan osayleiskaavaehdotuksessa on edelleen olennaisia ratkaisemattomia kysymyksiä. Ekologisten yhteyksien toimivuus ja seudullisten pääyhteyksien katkeaminen, reservialueiden vaikutukset, hulevesien hallinnan mitoitus ja kallioalueisiin liittyvät lähtökohdat, Lorunkorven alueen hulevesien seudullinen merkitys vedenhankinnalle, maankaatopaikkojen ohjaus sekä ratkaisemattomat väylätarpeet jäävät yleiskaavatasolla avoimiksi tai perustuvat oletuksiin, joita kaava ei itse turvaa.

Kun lisäksi otetaan huomioon kaavaprosessin aikana toteutetut hakkuut, mukaan lukien noin kahden hehtaarin laajuiset aukko- ja päätehakkuut, kaavan lähtöoletukset eivät enää kaikilta osin vastaa todellista maastotilannetta erityisesti viheryhteyksien ja luo-alueiden toiminnallisuuden osalta.

Näistä syistä katsomme, että Saarenmaan osayleiskaavaa ei tule hyväksyä nykyisessä muodossaan, vaan kaavaa on vielä täydennettävä ja tarkennettava ennen hyväksymiskäsittelyä siten, että:

- seudullisten ekologisten pääyhteyksien jatkuvuus ja toimivuus turvataan yleiskaavatasolla,
- hulevesien hallinnan mitoitus ja periaatteet (ml. kallioalueiden hydrologia ja Lorunkorven vaikutukset Roineeseen ja vedenhankintaan) ratkaistaan yleiskaavatasolla,
- reservialueiden luonto- ja hulevesivaikutukset arvioidaan periaatteellisella tasolla,

- väylä- ja yhteystarpeet ratkaistaan jo yleiskaavatasolla, jotta ne voidaan sovittaa alueen luontoarvoihin.
- maankaatopaikkojen sijoittuminen määritellään jo yleiskaavassa ekologisesti kestäväällä tavalla,
- kaava-aineiston sisäiset ristiriidat poistetaan ja kaavan ohjausvaikutus selkeytetään.

Kangasalla 2.2.2026

Markku Välimaa
Puheenjohtaja
Kangasalan luonto ry.

Ari Kuuluvainen
Sihteeri
Kangasalan luonto ry.

Antti Virnes
Puheenjohtaja
Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry.

Sari Hämäläinen
Järjestösihteeri
Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri ry.